

ובאר כוונת אביי באופן אחר, שמדבר לשיטת ר' שמעון האוסר באכילה קלוט בן פרה ומתיר קלוט במעי פרה (כמבואר לעיל סט). ואומר אביי 'הכל מודים' – גם ר' שמעון – שכן פקועה שהפריס על הארץ שהצריכוהו חכמים שחיטה, ומצד הדין הרי הוא נותר בשחיטת אמו – לא גזרו שיהא נאסר משום 'קלוט', שכיון שהוא דבר תמוה לפיכך לא גזרו עליו איסור. אבל שחיטה לעולם הוא צריך. ולכן הרמב"ם שפסק כחכמים, לא הביא דברי אביי, שאין שום נפקותא בדינו של אביי אלא לר' שמעון.

'הלכה כר' שמעון שזורי במסוכן ובתרומת מעשר...' – 'שמעתי מאדמו"ר (הגרש"ז אייערברג) זללה"ה, ואיני זוכר אם אמר זה בשם מישהו, דהיה לו להקדים השני, דהוא בסדר זרעים, לפני הראשון, שהוא בסדר נשים – אלא דלישנא דקרא נקט, ישע"י מ' כ'. (מהגר"א נבנצל שליט"א).

ציונים

'וחכמים אומרים: אינו מטמא טומאת אוכלין מפני שהוא חי' – בבאור סברתם, אם משום שהוא חי אין שם 'אכל' עליו, או אף על פי שנקרא 'אכל', אין שייכת טומאה בחי (מלבד באדם מישראל) – ע' בית האוצר ח"א לו; קהלות יעקב טהרות נב; קובץ ענינים כאן; שיעורי הגר"ד א, יא.

'השוחט את הטרפה ומצא בה בן ט' חי לדברי האוסר מתיר ולדברי המתיר אוסר' – בבאור הסברה ששחיטת האם כשהיא טרפה אינה מתירה את הולד – ע' בספרים המצוינים לעיל עד.

'ע"ב) 'אמר רב מרשיא: לדברי האומר חוששין לזרע האב, בן פקועה הבא על בהמה מעלייתא...' – על ענין 'זה וזה גורם' בהקשר לדין זה – ע' בחדושי הר"ן לעיל סט; שערי ישר ג, כה ד"ה ובהא דאמרינן בפרק בהמה המקשה; שיעורי הגר"ד רפפורט א, י. ועל השמטת הרי"ף והרמב"ם – ע' בחדושי הר"י מנרבונא; שער המלך סוף הלכות שחיטה.

דף עו

'הארכובה' – הארכובה היא הברך בלשון הקודש. וכל דבר הנכפף ונברך קרוי 'ברך' או 'ארכובה', (וכמו 'המבריך גפן' או 'ארכובה שבגפן'. כלאים ז, א). ונחלקו הדעות בגמרא על הארכובה האמורה כאן, אם הכוונה לפרק העליון, שבין העצם התחתונה ('רגל') והאמצעית ('שוק'), או בין האמצעית לעליונה ('ירך') (עפ"י שו"ת הרא"ש כ, טז).

ובפסקיו כאן צידד לומר שכל העצם התחתונה קרויה 'ארכובה', ואף בתשובתו רמז לסברא זו, אך משמע שם שחזר בו מפירושו זה. וע' מאירי ועוד. וכן מבואר להלן קכת: שהרכובה אין בה כשר אלא גידים ועצמות בלבד. אכן בפירוש המיוחס לראב"ד על מסכת תמיד (בפ"ד) מבואר שכל העצם שבין העקב לפרק הסמוך לו נקראת 'ערקוב'.

'ומי איכא מידי דאילו מדלי פסיק ליה וחיה, מתתי פסיק ליה ומתה? אמר רב אשי: טרפות קא מדמית להדידי?...!' – ואם נחתכה למטה במקום הצומת, מקום העושה טרפה, וחתך אחר כך למעלה –

כתבו הרבה ראשונים (רא"ה, רשב"א, ר"ן, רא"ש ועוד) שאינה חוזרת ומתכשרת, כיון שנעשתה טרפה שעה אחת. ואולם הרמב"ן צדד להכשיר. (ע' במובא לעיל סח. פשוט דברי הרמב"ן מורים שע"י שיחתוך שוב למעלה – תחיה ולא תמות. ואולם יש מי שפרש שאינה שבה וחיה ואעפ"כ אין דינה כ'טרפה' אלא כשאר מסוכנת. – עפ"י חדושי רבי שלמה היימן).

ז'אלו הן צומת הגידין... דאגרמא ולבר... דאגרמא ולגיו... דעילוי ערקומא... ועד כמה...' – הראב"ד (מובא ברמב"ן) פרש דלא כרש"י, ששתי הדעות הראשונים לא באו לסמן מהיכן עד היכן נחשב 'צומת הגידין', אלא נחלקו על מקום צומת הגידין, אם במקום הגידים שבצד הפנימי של הבהמה, או אלו הפונים כלפי חוץ, מקום שזנב הבהמה נופל עליו. ור"ב בר ברב"ה לא בא לחלוק על הראשונים אלא לציין מקום התחלתו. ואחר כך שאלו 'עד כמה' – עד היכן מגיע מקום הצומת למעלה.

'בדקה מאי? אמר אביי: בליטי הו צומת הגידין, בליעי לא הו צוה"ג, אשוני הו צוה"ג, רכיכי לא הו צוה"ג, אלימי הו צוה"ג...' – אם כי עיקר דברי אביי באו לסמן עד היכן מגיע מקום צומת הגידין – עד המקום שבו הם עדיין בולטים וקשים, עבים ולבנים, ולא למעלה מכן, מקום בו הם מתחילים להבלע בבשר, מתרככים מתקטנים ומתאדמים – מכל מקום נראה שגם בא לפרש אלו הם הגידים הפוסלים בנטילתם, וכל שאר החוטים שאין בהם תכונות אלו, אינם בכלל הגידים. 'המשכילים בינו עם ראות עינים ומשמוש ידים'. (ראב"ד – מובא בחדושי הרמב"ן).

(ע"ב) זאיכא דאמרי מאי רובו, רוב כל אחד ואחד – ודוקא כשנפסק רוב של כל הגידים, אבל נפסק רוב של רובם – לא נפסל. נמצא עתה, לדעת רב אין לפסול אלא בפסיקה גמורה של רוב מנין ובנין (כלומר, של הגיד העבה עם גיד נוסף), או בפסיקת-רוב הגיד בכלל הגידים. ולשמואל, אפילו נפסקו שלשתם ולא נשתייר בכל אחד אלא כחוט הסרבל – כשר. (ר"ן). א. הנה לכאורה משמע מדברי הר"ן שאין משתמשים פעמיים ב'רובו ככולו' לפסול – כלומר, אין מצרפים את שתי ההנחות הללו; להחשיב את פסיקת רוב החוט כאילו נפסק כולו, ואת פסיקת רוב מנין ובנין הגידים, להחשיבם כאילו נפסקו כולם. והנה נסתפק בבאור הלכה (תרמו, ה) אודות הדס שנשרו כל העלים במיעוט מארכו, (שהוא כשר, כיון שרוב ארכו עדיין קיים, ורובו ככולו, כמוש"כ הראב"ד ופסק כן בשו"ע), ומאותם הקנים שנשארו ברוב ארכו, נשר מכל קן עלה אחד (שלדעת הרא"ה הדס שנשר עלה אחד מכל קן – כשר, כיון שנשאר רוב כל קן וקן על מכונו). וצידד להקל בשעת הדחק – ולכאורה לפי הנ"ל הרי מבואר שאין אומרים פעמים 'רובו ככולו' לפסול, וכל שכן כדי להכשיר, אין לנו לצרף שתי 'רוב' להחשיב אותו להדס שלם.

ובקהלות יעקב כתב לפשוט ספקו של המשנ"ב, שאין להכשיר הדס כזה, מטעם אחר; שהרי אמרו לעיל (ע). 'לא שבקינן רובא דעובר ואולינן בתר רוב אבר' – הרי שאין לנו לילך אחר רוב של חלקים מסוימים בניגוד לרוב של המכלול כולו, ואף כאן יש לילך אחר סך הכולל של ההדס ולא אחר 'רוב' המתייחס לחלקים ממנו, והרי אם נלך אחר סך כל ההדס, פעמים ואין כאן רוב עלים במקרה הנ"ל. ואולם גם לדבריו יתכן לפעמים שרוב עלי ההדס קיימים גם באופן כזה שנשרו מיעוט מכל קן עם מיעוט לאורכו. אבל לפי הסברה האמורה, אף באופן זה יש לפסול, כי אין לומר פעמיים 'רובו ככולו'. ואמנם יש לדחות, שלא הכשיר הר"ן אלא כאן, שהרי שמואל מכשיר אפילו כשנשתייר כחוט של סרבל, ואם כן אף רב החולק ופוסל בפסיקת רוב הגיד, לא מצינו שנחלק אלא כשכל הגידים נפסקו. ולא כולל הוא שאין אומרים פעמים דין 'רובו ככולו', אלא שכן היא המציאות לענין טרפה במקרה הפרטי הזה. וכן נראה מדברי הרשב"א, שנקט בתחילה מצד הסברה שפסיקת רוב גידים ברובם – פסולה, אלא שצדד כהר"ן משום שכך קים להו לרבנן, שכנשאר אחד שלם ועוד מיעוט של שנים – כשר,

וכעין סברת שמואל. הרי משמע שמצד עצם דין 'רובו ככולו' אין חילוק בין רוב אחד לרוב הרוב.
ב. נחלקו הראשונים לענין עוף, כאשר נפסק רוב גיד אחד, לדעת הרמב"ם ושאר פוסקים – פסול, כאילו נפסק כולו. ואולם הרמב"ן כתב להקל.
יש מי שצדק דעת הרמב"ן לעשות 'ספק ספקא' להתיר, כגון כשנותק חצי מהגיד – שמא נפסק רק מקצתו, ואפילו אם נפסק רובו, שמא הלכה כהרמב"ן שמתיר. (פרי חדש נו סקי"ח). ואולם ב'דעת תורה' (סקי"ג) אוסר, שאין לצדק דעת הרמב"ן להקל, כיון שלא נזכרה שיטה זו בשו"ע.
ולמעשה כתבו פוסקי אשכנז להחמיר אפילו בפסיקת מקצתו, לפי שאין אנו בקיאים בבדיקה – עפ"י 'כשרות וטרפות בעוף' נו, ח. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה פט) כתב להתיר במקום הפסד או במקום הצורך, במקום שאין ריעותא גדולה, כל שניכר בודאות למורה שאינו אלא מיעוט גיד שנקרע).

'נשבר העצם ויצא לחוץ – אם עור ובשר חופין את רובו, מותר. אם לאו – אסור' – יש מפרשים
שמשתנו אינה מדברת בעצם שיצאה לחוץ אלא נשברה בלבד, ובוה די כאשר רוב בשר קיים, הגם שאינו חופה את הרוב. אבל הברייתא מדברת בעצם שיצאה, ובוה צריך שיהא הבשר חופה אותה ברובה.
(רשב"א, בשם רבינו הרב ז"ל, וכנראה הכוונה לרבנו יונה).
וכששאלו 'זכמה רובו... רוב עוביו, רוב היקפו' – זהו רק כלפי הברייתא, שצריך עור ובשר חופים את רובו, כלומר רובו של העצם, אבל המשנה סתמה 'אם רוב בשר קיים' – כלומר, רוב הבשר של האבר, בכל מקום שהוא נמצא – כשר. (תורת חיים).
יש מן הראשונים שמפרשים שהמשנה והברייתא היינו הך. וע' באריכות בחדושי ר"מ קויס, באור שתי השיטות).

'אמר רב פפא: הלכך בעינן רוב עוביו ובעינן רוב היקפו' – ע' במצוין לעיל סה.

ליקוטים מפוסקים אחרונים

הנה לקט מועט מפוסקים אחרונים בעניני צומת הגידין של עופות:
א. מקום 'צומת הגידין' בעוף – נחלקו בו הפוסקים, ולמעשה הכריע ב'דעת תורה' (נו סקט"ו) לשער בתרנגולים ובשאר עופות הדומים להם בגדלם, (כגון ברווז גיל), כשיעור רוחב שתי אגודלים בצירוף הבוכנא (= המפרק שבראש השוק) – באותם גידים שבצד החיצון. ובגידים שבצד הפנימי – כרוחב אצבע אגודל אחת, פרט לבוכנא. ובמקום הפסד מרובה או לצורך שבת, יש להקל ולשער גם באלו שבחוץ, כמו בפנימיים.
באווזים, וכן תרנגול הודו ודומיהן, שהם גדולים – שיעורם כשתי אגודלים בצירוף הבוכנא, בין בחיצוניים בין בפנימיים, ואפילו במקום הפסד מרובה.
לעולם אין צומת הגידין מגיע למעלה מחצי העצם האמצעית, ולפיכך בעוף קטן שאבריו זעירים, יש לשער עד חצי העצם ולא יותר.

פעמים שנפסקים הגידים, כולם או חלקם, בתוך מקום צומת הגידים, אלא שמפני תכונתם, הרי הם מתכווצים ועולים על למעלה מן השיעור האמור, ועלולים לטעות ולחשוב שהפיסוק הוא למעלה מן השיעור. וצריך להזהר מאד בדבר זה. (מתוך 'כשרות וטרפות בעוף' לר"נ אדלר, פרק נו).

ב. נפסק אחד מן הגידים וחזר ונדבק ונתרפא – אסור, ויש מתירים כאשר רואים שנדבק יפה ונתרפא לגמרי.

ומצוי בזמננו, שהגיד העבה של צומת הגידין בעוף, נפסק וחזר ומתדבק, ויש לאסור. וניכר הדבר מעבר לעור, שמקום הפיסוק מתקשה וכולט במקצת. ובאופן זה אסור לכל הדעות, משום שאינו מתרפא יפה.

כמו כן לפעמים נקרע אחד מן הגידים ונדבק ע"י שומן ואין הקרע ניכר. וצריך להסיר את השומן בזהירות, ואם הוא קרוע – ניכר. (שם נ"י ובהערה 34).

אמנם, נפירות לבדה אינה אוסרת, וצריך לחתוך ולבדוק במקום הנפירות, ואם לא נמצא שום סימן לפסיקת גידים, דם או רקבון – כשר. (לרוב, מצויים נוזלים באותו מקום, והיא מחלה שאינה נובעת מפסיקת הגידים). אכן צריך הרבה ישוב הדעת ומתינות בבדיקת הדבר, כי פעמים רבות הנפירות נגרמת ע"י פסיקת הגידים משכבר, וברוב הימים חזרו הגידים והבריאו למראית העין, וכבר עברו סימני הדם והמכה.

וכן בצרירת דם לבדה – אין להטריף בכל אופן, כי פעמים רבות באה מחמת מכה למעלה ממקום הצומת ורואים בחוש שלא נגעה המכה בצומת. מאידך גיסא הנסיון מראה, כי צרירת דם מועטת יכולה לבוא מפסיקת אחד הגידים. ויש לבדוק היטב. 'והרבה בקיאות ויראת שמים צריך לזה, ומי שאינו בקי מוטב שיטריף בכל צרורת דם'. (שבט הלוי ח"ג ק)

ג. אם כי מעיקר הדין, שינוי מראה בלבד במקום צומת הגידין – מותר, ואף אין צריך בדיקה, אולם בזמננו נתרבו מקרי המחלות בצומת הגידין שבעופות, אשר בעקבותן נקרעים אחדים מן הגידים. (לרוב נקרע הגיד העבה. מחלות אלו נגרמות ע"י חוסר ויטמינים במזון העופות, או ע"י עמידה של העופות בצורה מסוימת, או ע"י פיתום יתר הגורם להכבדה על הרגלים. 'הטריפות בישראל' פ"א). בדרך כלל ניכר הפגם מבחוץ על ידי שינוי מראה ונפירות, לפיכך כל שינוי מראה כזה מחייב בדיקה, ואם נאבד לפני שבדקוהו – יש לאסור. (כשרות וטרפות בעוף נ"ד, נולד – בשם גדולי ההוראה).

ויש מי שכתב שבזמננו יש להחמיר לכתחילה ולהביא כל עוף לפני מומחה לעיין בו ולודא שלא נחתכו הגידים. וכמו שחוששים לטרפות המצויות בריאות ומחייבים את בדיקתם. (שו"ת 'קנה בשם' לגר"מ בראנדסופר שליט"א – מט).

ואולם שאר פוסקים חולקים על כך וסוברים שאין חובה להביא אתם עוף לפני מומחה, שיפתח את רגלו לודא שלא נפסקו הגידים. (ע' ב'כשרות וטרפות בעוף' בסוף הספר, עמ' תמו – בשם הגרמ"ה רוזנפלד. וכן האריך בשו"ת שבט הלוי ח"ד פא. אלא שכתב שם שאם יש שם מומחה, והנידון נמצא לפניו, יש לו לכתחילה לבדוק מן הדין).

דף עז

'ההוא נשבר העצם ויצא לחוץ דאישתקיל קורטיתא מיניה... מכדי נשבר העצם ויצא לחוץ תנן, מה לי נפל מה לי איתיה' – יש מפרשים שמדובר היה שהבשר לא חיפה את רוב העצם היוצאת, וניטל מעט מן העצם הערומה, ונהפך השטח המחופה ממיעוט לרוב. והכריע רבא שכיון שיצא רוב העצם לחוץ, אינו חוזר ומתרפא במיעוט בשר, מה לי קיים לפנינו מה לי נפל. (חדושי הר"ן. וכן הביא הר"ן על הר"ף בשם 'אחרים').